

tišina blistavog poda
Doček, str. 22.

Budenje asocijacija zasnovanih na morfemskom sklopu reči.

z dela
bez dela Probojnost tela, str. 62.

Pokušaj poetskog razlaganja jezika egzaktnih definicija:

ukupna brzina
ogledala

u zbiru je
udaljavanja

prostih čestica
od zemaljskih izvora
Merenje brzine, str. 65.

Supstituisanje objektivnog koncepta subjektivnim u paralelizmu stihova:

veliki budilnik
obaveze

iskičio sam
iz brojčanika

odvijam se
i zvonim
Čovek i budilnik, str. 11.

Eksplicitno ukazivanje na dvostrukost, dvojnost viđenja:

gleda vrata
vidi naježdu

gleda sobu
vidi progonstvo
Vidovitost, str. 40.

Kontrastiranje dvaju merila: opšteduštvenog i pesnikovog:

prelaskom
zlatnog mosta

u društvo
dubitnika

nešto slasti
naricanja
Zlatni most, str. 21.

Primera bi svakako moglo biti još više, jer radi se o knjizi u kojoj je dosledno sprovedena određena poetska namerna. Nekome ko poznaje i neobjavljene Nejgebauerove pesme iz zbirke *Raslovice* možda je lakše da razume i ovu knjigu. Nâime, u neobjavljenim rukopisima još je doslednije *raslovljen* smisao na brojne varijante po kojima se mogu vezivati slogovi unutar reči sa slogovima drugih reči iz neposrednog konteksta. Ovakav postupak pesnički je atak na koherenciju, konzistentnost reči, ali ujedno i dokaz da mogućnost različitih čitanja stihova ne zavisi samo od bogatstva čitalačke intuicije i asocijativnosti, nego, eto, katkad biva zadana. Razlika u mogućem dešifriranju materijalizirana je kao imanentna poetskom iskazu. Taj postupak, kao i jedan deo postupaka upravo opisanih u prethodnom izlaganju, nov je, te zato o Nejgebaueru možemo govoriti kao o pesniku zainteresovanom za tragediju, istraživanjem novih izvora pesničkog jezika. Čitaoci pred kojima je zbirka *Mere za vreme* to moraju imati na umu. Tačke, čitaoci ove knjige moraju imati dovoljno široku kulturu da bi im bila jasna pesnikova šala ili ironija, ili uspostavljanje bilo koje vrste distance prema standardnom i klišetinom: u svesti o moralu, u jeziku kao sredstvu svakonevnog banalnog mišljenja, u našim znanjima iz književnosti, filozofije, psihologije itd. Naravno, stihovi Aleksandra Nejgebauera najbolji su kada se ne ostaje samo nadohvat više ili manje šaljive ili više ili manje ironične igre sa standardnim pojmovima i standardnim načinima čitanja pesme, nego kad u posmaku, otklonu dva značenja pronađemo prostora i za dublje razmišljanje i intenzivniji doživljaj. Pisac ove knjige svakako je istraživao odnos savremenog čoveka, urbanog, obrazovanog, prema sebi, prema porodici, prema društvu. Ova knjiga je pri tom plod intencije ne da se o opštим mestima ne govori, nego da se pred nama razloži, dekomponuje pesnički klîše.

Mere za vreme zbirka je zanimljiva po svojoj osnovnoj ideji o višestrukoći, višezačnosti mera, značenja i odnosa, o njihovom preplitanju u nama i oko nas. Za formiranje pe-

sničkog zanata autora koji zna da izbegne suvišno u jeziku pesme, nije bila presudna samo naša pesnička tradicija, nego i poznavanje i praćenje modernih pesničkih tokova i u drugim jezičkim područjima, posebno engleskom, odnosno, američkom. *Mere za vreme* i po sadržini i po izrazu nisu van našeg savremenog interesovanja za poeziju.

MILAN ĐORĐEVIĆ: »SA OBE STRANE KOŽE«,
Književna omladina Srbije, Beograd, 1979.

Piše: Milivoj Nenin

Zivot je u raskolu sa samim sobom: pretvoreni u ono što nisu, ljudi ne čuju, ne vide, govore ustima kojih nema; beleži se uzaludnost, pogrešne usmerenosti života — živi se život koji nema sluha za one koji ga žive. Već sama ta situacija zbujuje. Situacija koja je, bilo paradoksom, bilo kontrastom, ili pak duhovitim poređenjem, zaoštrena da bi bila izložena podsmehu. Nije u pitanju ironija (mada je ironija u osnovi ove knjige) kao armatura i kao povod, kao vrhovno načelo), u pitanju je podsmech. Podsmeh čoveka koji je iznad takvog života (posmatra ga u vanvremenskom kontekstu) ali koji je u takvom životu, otuda ironija prema samom sebi, koja je plod onoga što on, mereći iz tog ugla (vanvremenskog konteksta), o sebi zna, i podsmeh kao odnos pesnika prema svetu koji to ne zna. Podsmeh kao moćna poluga merenja ljudske gluposti, neslobode i omeđenosti. Podsmeh kao presuda svetu, a presuda kao svest o svetu, a do svesti se, opet, došlo merenjem tog sveta i sebe u njemu. (Ili je, ipak, svest neprekidno merenje.)

On se podsmeva »licu javnosti«, ali je svestan da i on sam pripada tom »licu«, istovremeno delujući iz njega. Takvim pristupom »javnosti« on je istovremeno ukida; ali ukazujući na njenu ulogu u sputavanju, zarobljavanju, onemogućavanju pojedinca. »Lice javnosti« ne postoji, ali deluje. Paradoksalna situacija na izgled. Subjekt se ponaša tako kao da »lice javnosti« postoji, i tom njegovom zabludom ono deluje. U tom određenju pojedinca prema »licu javnosti« dolazi do toga da pojedinac gubi svoju slobodu: iz »lica javnosti« razvija se bezličnost pojedinca. I može li taj i takav pojedinac da deluje na vlastiti život. Milan Đorđević suprotnstavlja »ego« »licu javnosti« i u tom traganju za tim licem, nevidljivim i nepostojecim, on (»ego«) se gubi. Dolazi do toga da se ništa ne događa i da ništa ne postoji, do toga da svakodnevni život nije nikad započeo i nikad se neće završiti. »Ego« ne postoji u zemlji koja isto tako ne postoji. Ništa se ne završava i ništa se ne otkriva. On sam ništa je. Vrti se oko samog sebe. Prazan je. U njemu više nema šta da umre, sve je već rasitno i potrošio. Ne može nigde da se skloni, ni s koje strane ne može da se rodi. Bog ga je ostavio. Nema uporišta. Za šta se uhvati. Bori se za to da bude primećen, da postoji. On meri sebe, ne iz ugla svakodnevice, otuda nadmoć u odnosu na druge i podsmech, ali i sopstvena nemoć i ironija prema sebi, i priznajenje:

»Ali nikad to nisam ja
nikad potpuno dovoljno ja.«

Iz tog osećanja sopstvene nemoći rađa se jedna nihilistička predstava sveta, zaoštrena predstava ne bi li se oni koji u njoj učestvuju približili toj predstavi. Predstavi u kojoj je dezodorisani, uniformisani svet svakodnevice, gde je duša dresirana da sledi zvaničnu politiku, gde sve određuju meteorološki i društveni uslovi. Milan Đorđević je razdeljen »između prošlosti i budućnosti«, između »dana i noći« i istovremeno razdeljen između čačkalica, folija, zavesa, sijalica, i tu se rađa bunt:

»prodramaču glasom sve svoje kosti
protestovajući protiv ne znam ni ja čega
protiv zemljine teže i sveže štampanih korisnih laži.«

I tu je i početak i kraj Đorđevićeve poezije, u toj pobunjenosti angažovanosti, društvenoj ako ćemo. Poezija unekoliko jednoznačna, jednosmerna, zarobljena svojom tendencioznošću ne izlazi iz okvira: odnos čovek—svet i, na žalost, ne nazire mogućnost izlaza iz tih okvira.

DR GLIGORIJE ZAJEČARANOVIĆ:
»MARKSIZAM I MARKSISTICKO OBRAZOVANJE«,
»Gradina«, Niš 1979.
Piše: Živojin Nikolić

U sadašnjem trenutku razvoja i primene marksizma, a posebno u oblasti nauke i obrazovanja, od posebnog je značaja da ova filosofija osnivača naučnog socijalizma sve više postaje osnovom kako naučnog rada uopšte, tako i obrazovanja u celini, čime ujedno jača i njegova idejnost. Nova knjiga prof. dr Gligorija Zaječaranovića posvećena je, pre svega, marksizmu — toj primarnoj filosofiji našeg vremena i marksističkom obrazovanju, i to je onaj prvi čin i momenat koji neposredno potvrđuje značaj ove knjige danas i opredeljuje nas da ukažemo na njene bitne vrednosti. Knjiga ima dve celine po svome os-

novnom sadržinskom smislu. Naslov prve je *Marksizam i stvarnost*, a druge *Marksističko obrazovanje i pogled na svet*.

Postoji među njima tematska i sadržinska povezanost i prvi deo odnosi se na sledeće teme: *O aktuelnosti i socijalnim i teorijskim pretpostavkama nastanka marksizma*, *Marksizam i Hegel u savremenom svetu*, *Hegelovstvo i marksizam*, *Marksizam u današnjoj situaciji i SKJ*, *Marksizam i tradicija*, *Vrline i mane naše filozofije*, *Šta je autentični marksizam*, *Za prometejsku misao epohe*, *Naša filozofija i marksizam*, *Spor o dijalektici prirode, markslove metode i Marksova naučna logika*.

Dруги део књиге, такође јединствен по svojoj тематичи и садрžини, обрађује sledeće теме: *Uloga i značaj marksističkog obrazovanja*, *Marksizam – idejna osnova SKJ*, *Marksizam i otpori*, *Sukobi oko marksizma*, *Koncepcije marksističkog obrazovanja*, *Markističko obrazovanje na univerzitetu*, *Stručnost, obrazovanost i pogled na svet* и *Za sociologiju pogleda na svet*.

Sve ovo pokazuje da se autor bavi složenim problemima nastanka i razvoja marksizma, njegove primene danas u osobnim uslovima našeg jugoslovenskog društva i šire, i problemima marksističkog obrazovanja, a njihova aktuelnost sada je još jasnija u svetu dokumentata XI kongresa Saveza komunista Jugoslavije.

Uvodni deo knjige bavi se, pre svega, bitnim socijalnim i teorijskim pretpostavkama nastanka marksizma i ukazuje na njegovu neprestanu dinamiku razvitka i aktuelnost u savremenim uslovima, posebno naše teorije i prakse. Ove teme čine kontinuitet i doprinose celovitom naučnom razjašnjenu izvora i nastanka marksizma, kao i njegovih savremenih tokova i akcija u oblasti nauke, filozofije i, posebno, društvene i samopravne prakse naše stvarnosti.

Suština prvog dela, knjige Gligorija Zaječaranovića i njeni najviši vrednost je u naučnom i doslednom primarnim pitanjima marksističke filozofije i nauki, njenim teorijskim izvorima i praktičnim i revolucionarnim konsenzencama i akcijama, koje su ovu filozofiju učinile danas vodećim pogledom na svet i osnovom svakog obrazovanja. Potvrdu za ove značajne postavke autora nalazimo posebno i u stavovima XI kongresa SKJ, koji se odnose na dalji samoupravni preobražaj vaspitanja i obrazovanja, a naročito na ulogu i značaj markističkog obrazovanja i na činjenicu da marksizam mora još neposrednije prožimati sve oblike i sadržaje vaspitno-obrazovnog i saznanjnog procesa. Upravo ovi akcenti i uslovi našeg savremenog idejnog stanja u nauci i obrazovanju, i u zahtevima koje vreme postavlja, govore o tome da autentičnost marksizma mora biti očuvana i u svim vidovima markističkog obrazovanja da bi ono moglo zaista da bude osnova izgrađivanja takve svesti i akcija ličnosti koje joj omogućuju razotudjenje i svestrano izrastanje u stvaraoca u Marksovom smislu reči.

Dруги део knjige u kontinuitetu je s prvim i u osnovi je posvećen bitnoj ideji autora koja ga vodi ka analizama i spravama o najaktuuelnijim problemima marksizma i njegovog, takođe bitnog, odnosa s markističkim obrazovanjem. Tačnije, razmatra se njegova uloga i osnova u obrazovanju koje mi danas jedinstvenim pojmom názivamo markističko obrazovanje.

Autor ukazuje i na činjenicu koje teme i sadržaje treba da ima ovo obrazovanje, koje je odlukama XI kongresa SKJ označeno kao suštinsko za uzdizanje i razvijanje ličnosti i dela našeg samoupravnog socijalizma. Obrazovanje bez koga se ne može zamisliti ni kretanje individualne i društvene, odnosno samoupravne svesti i ideologije, sticanje i razvijanje znanja u bilo kojoj od mnogostručnih oblasti čovekovog približavanja i naučnog otkrivanja suštinskih istina i zakonitosti sveta i mišljenja koje taj svet saznaće i menja.

Razmatrajući problem markističkog obrazovanja na svim nivoima, Zaječaranović taj proces vidi kao jedinstven, celovit, integralan. On marksizam ne posmatra parcijalno već kao jedinstven naučni sistem, kao naučnu filozofiju u kojoj je osnova dijalektika. Ona je, po Zaječaranoviću, suština marksizma, pa prema tome i svakog obrazovanja zasnovanog na ovoj filozofiji, tj. markističkog obrazovanja, bez obzira na kom nivou se ono sprovodilo.

Autor s pravom u zaključnom rukopisu ove knjige argumentovao objašnjava i potrebu naučnog konstituisanja sociologije pogleda na svet samog marksizma, što se može dovesti u vezu i sa sadašnjim razvojem i konstituisanjem nauka koje se bave ovim problemom, tj. vaspitanjem i obrazovanjem, kakva je i sama sociologija vaspitanja i obrazovanja.

Veoma osobena, ova knjiga otkriva čitaocu i to da Zaječaranović ukazuje ne samo na sadašnje stanje i primenu marksističke filozofije, već i na perspektive njenog razvitka u savremenim uslovima, a posebno u uslovima naše samoupravne stvarnosti i samoupravnog preobražaja vaspitanja i obrazovanja. Analitički i svestrano su sagledani problemi koje smo naznačili. Dijalektički se postupa razmatranju razvoja marksizma i ukazuje na jedinstvo prošlog, odnosno njegovog nastanka, sadašnjeg razvoja i perspektive budućeg razvitka i primene ove filozofije, kao i samog obrazovanja koje se na njoj zasniva.

Dруги део knjige započinje temom *Uloga i značaj marksizma i markističkog obrazovanja*. Ovaj sadržaj markistički je zasnovan i polazi, pre svega, od stavova Josipa Broza Tita i dokumenta SKJ. Njegova posebna vrednost i aktuelnost je u

tome što daje konцепцију markističkog obrazovanja i vaspitanja, a posebno kod nas. Osnovno je ovde da se marksizam pojavljuje kao nauka u jedinstvu s ideologijom i revolucionarnom praksom, shvaćen ne dogmatski već dijalektički. Autor je, poput Marksog i Titovog shvaćanja ove filozofije, istakao neminovnu povezanost marksizma s radničkom klasom, koja je glavni pokretač i tvorac savremene istorije i revolucionarnih promena u njoj. Radnička klasa samo na taj način nalazi u marksizmu svoju filozofiju i oružje za borbu u oslobođenju sopstvenog bića i celoga društva. U ovim radovima pokazuje se da autor s pravom daje filosofsko objašnjenje suštine markističkog obrazovanja, koje je sadržano i u našim programskim dokumentima. Rasvetljeni su uloga i značaj markističkog obrazovanja u sadašnjim uslovima socijalističkog razvijenja našeg društva i nauke.

Veoma sintetički ukazano je i na probleme kao što su: profesionalna stručnost, šire obrazovanje i pogled na svet. Pri tome se ukazuje na činjenicu da zapostavljanje ovog polja šireg obrazovanja dovodi i do negativnih posledica u polju stručnog obrazovanja i ukazuje da nastaje problem kada se ostvaruje svestrano obrazovanje bez stručnog, koje je neophodno za određene čovekove aktivnosti. Ujedno, autor ukazuje i na zapostavljanje vrednosne strane pri izgrađivanju pogleda na svet svake ličnosti. Sinteza osnovnog, ali pravilno zasnovanog Zaječaranovićevog zaključka jeste u sledećem: da je neophodno jedinstvo između sticanja stručnog znanja, obrazovanja i stvaranja pogleda na svet, u prvom redu markističkog, odnosno naučnog pogleda na svet. Ovim mestima u svojoj knjizi autor je još više aktualizirao njenu dijalektičku celinu i time mnogo doprineo da ona deluje na čitaoca kao jedinstven sadržaj s određenim, naučno zasnovanim porukama i istinama. One su potekle iz jedinstva raznovrsnih i složenih sadržina jedne filozofije i nauke kao što je marksizam i obrazovanje zasnovano na ovoj materijalističkoj i dijalektičkoj filozofiji.

Teme su u knjizi i metodološki dobro postavljene i argumentovane analizirane i zasnovane, pri čemu je došla do izražaja i stručnost ovoga autora u oblasti metodologije društvenih nauka i obrazovanja, kao i njegova celovita opredeljenost za marksizam i njegovu stvaralačku primenu u našim uslovima.

Idejno su sve teze u knjizi zasnovane pre svega na filozofiji marksizma, naučnog socijalizma i u skladu su s našim socijalističkim razvijtom i samoupravnom ideologijom.

Jeziki i stil autora su jasni i neposredni, omogućuju čitaocu da dođe do svih izvora, ideja, istina i rešenja knjige. Osnovno je da ova knjiga ukazuje na bitne momente i suštinu markističkog pogleda na svet i mogućnosti obrazovanja na osnovama ove filozofije, čime ispunjava ne samo idejne, društvene i naučne zahteve, već i saznanjno-vaspitne i etičke sa stanovišta socijalističkog humanizma i shvatanja uloge nauke i filozofije.

Ova knjiga Gligorija Zaječaranovića predstavlja nov, veoma aktuelan prilog našoj markističkoj literaturi, posebno onoj koja se bavi savremenim pitanjima marksizma i markističkog obrazovanja.

LIKOVNI NOTES

(Reprospektivna izložba slika i crteža Milene Palović Barili u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu)
Piše: Mirjana Radočić

Kao što je to često slučaj kada je reč o umetnicima, stvaralaštvo je obično neraskidivo vezano za sam njihov život i mora se posmatrati i tumačiti u spregu njegovog postojanja. Međutim, čini se, više nego u slučaju mnogih, pisati o umetnosti Milene Pavlović Barili znači pisati o samoj njenoj ličnosti i o tajni njenog ličnog života, jer je njen slikearstvo nastalo u svesnoj unutarnjoj povezanosti s njenom vlastitim egzistencijom. I kao i njen život, slikarstvo joj je takođe s dramatičnim tokom; stvoreno u dubokom duhu, mračno i u isti mah poetično stvaranje. Kroz sve svoje slike — autoportrete i portrete, figurativne kompozicije i mrtve prirode — Milena Pavlović Barili je razvijala svoja saznanja, uprkos svim nemirima, lutanjima i vraćanju na staro. Saznavajući kroz patnju i san istovremeno, doživljavala je svoju vlastitu egzistenciju i svet svoga vremena i stavljalih ih u domen svoje likovne poezijske. O tome, između ostalog, govore i njene reči zabeležene u jednom intervjuu iz 1937: »Patnja koju u meni izaziva slikarstvo, neopisiva je«. Dok je jednom drugom prilikom ostalo zapisano: »Ja sanjarim na svojim platnima i ona za mene predstavljaju približite od svega«. Upravo je to apsolutno i potpuno posvećivanje činu slikanja učinilo da slike Milene Pavlović Barili suđuju u sazdavanju i savladavanju same njene sudbine. Mislima nabijeno i nervozno, spokojno i osećajno u isti mah, njen slikearstvo bi se stoga moglo označiti i kao mistrija i kao melanholijska, i kao nostalgija za bekrajem i kao strah od odlaska, kao čistota jednog sna i kao poezija s demonskim podtekstom, svejedno; sve su to brižljivo islikane metafore iste teme. Uvek potčinjavajući svojoj imaginaciji svet kroz ko-